

72 Delinquent gedrag bij jongeren met een licht verstandelijke beperking

Dit thema is een bewerking van het krantenartikel uit NRC Handelsblad 'Vroeger een debiel, nu een delinquent'. In dit artikel zegt sociologe Marigo Teeuwen dat jongeren met een licht verstandelijke beperking oververtegenwoordigd zijn in het strafrecht. Oorzaak daarvan is het huidige, repressieve klimaat. Zij vraagt zich af waarom hun aandeel groeit. En of de rechter rekening houdt met hun aangeboren beperking.

De inhoud van thema:

- LVG-jongeren
- Risicofactoren
- Strafblad
- Hoe ermee omgaan?

1

Dit thema sluit aan bij thema 14 in het boek Cliënt en Omgeving.

LVG-jongeren

Sociologe Marigo Teeuwen van de Universiteit van Amsterdam deed onderzoek naar criminele jongeren met een 'licht verstandelijke beperking'. Tot eind jaren zestig heetten deze jongeren debielen. 'Dat is een stigma, maar het maakte wel duidelijk dat er iets met die jongens aan de hand was.' Ze hebben een IQ van tussen de 50 en 70, het zijn meestal jongens. Ook zwakbegaafden, met een IQ van tussen 70 en 85, worden meegerekend in het onderzoek.

Deze licht verstandelijk gehandicapten, ook wel LVG-jongeren genoemd, vormen samen bijna 16 procent van alle jongeren in Nederland. Maar in het strafrecht bestaat bijna de helft van alle jongeren uit deze categorie. Bij veelplegers is zelfs vrijwel altijd sprake van cognitieve beperkingen, blijkt uit ander onderzoek. Het is deze opvallende oververtegenwoordiging die Teeuwen aanzette tot haar onderzoek. Bovendien groeit het probleem: rechters en officieren van justitie die lang meedraaien, constateren allemaal dat het toch al grote aandeel LVG-jongeren stijgt.

Voor haar onderzoek keek ze naar de reclasseringsdossiers van 120 LVG-jongeren. 'Hartverscheurende verhalen', zegt Teeuwen, 'van gefrustreerde jongens zonder zelfvertrouwen omdat er altijd te veel van ze is verwacht. Mislukte schoolcarrières, mislukte stages, geen banen.'

Alle jongeren met dit type beperking hebben dezelfde kenmerken: een beperkte intelligentie, gebrekkig sociaal aanpassingsvermogen, geen controle over hun agressie, sterk beïnvloedbaar en zonder inzicht in hun eigen situatie.

Risicofactoren

De meeste jongeren met deze handicap vertonen geen crimineel gedrag. Teeuwen onderzocht waarin haar delinquente onderzoeksgroep afwijkt. Uitkomst van haar onderzoek is: zwakke familie, foute vrienden en drugs. Er zijn talloze gezinsproblemen in haar onderzoeksgroep, en de helft van de ouders is zelf verstandelijk gehandicapt.

Zwakke ouders zullen altijd een risico zijn voor kinderen met een beperking. Maar volgens Teeuwen is er daarnaast een 'giftige cocktail' ontstaan van ontwikkelingen in de maatschappij, de zorg en het strafrecht. Individualisme, zelfontplooiing en keuzevrijheid zijn belangrijker geworden dan bescherming van zwakkeren. Dat heeft de manier waarop we tegen deze jongeren aankijken veranderd. 'Tot de jaren zeventig leden ze onder het enorme paternalisme in de zorg', zegt Teeuwen. 'Nu lijden ze onder het idee dat ze zelfstandig zijn en verantwoordelijk voor hun eigen keuzes.'

Een andere verandering is de opkomst van efficiëntie en economisch nut als kernwaarde. 'Deze jongeren zijn niet efficiënt. En het soort plekken waar ze kunnen werken, sociale werkplaatsen en zogenoemde Melkertbanen, verdwijnen door bezuinigingen. De maatschappij zal moeten accepteren dat er een groep is die niet helemaal mee kan komen.'

Wat ook niet helpt, is dat het strafrecht in Nederland toenemend repressief is. 'Er is een klimaat van aanpakken, zeker onder minister Opstelten van Veiligheid en Justitie. De aangiftebereidheid is toegenomen voor zaken die vroeger met een stevige waarschuwing werden afgedaan, of met de vraag wat er eigenlijk echt aan de hand is.'

Strafblad

Veel scholen, ook scholen voor bijzonder onderwijs, hebben een ‘Veilige School’-convenant gesloten. Daardoor zijn ze verplicht ieder incident aan te geven bij de politie. ‘De jongeren zitten nou juist op zo’n school omdat ze kwetsbaar zijn.’

En dus krijgen deze jongeren, die vaak agressief reageren, al snel een strafblad. ‘Daarmee sluiten we deze jongeren buiten, in plaats van ze binnen te houden.’ Ze mogen niet meer op de sportclub, krijgen geen stageplek en haken af bij school. ‘De nadruk in het rechtssysteem ligt nu op de slachtoffers. Op rechtsbescherming in plaats van jeugdbescherming.’

Rechters en officieren van justitie onderkennen dat ze verhoudingsgewijs veel gehandicapte jongeren zien. En ze worstelen er ook mee, bij het vaststellen van de straf. Maar wat Teeuwen echt verbaasd heeft, is dat ze de oververtegenwoordiging gewoon accepteren, als kennelijk feit. En velen vinden gewoon ook dat op een delict straf moet volgen.

Vindt Teeuwen dat niet? ‘Natuurlijk is veiligheid ook een taak van het strafrechtelijk systeem. Maar als je ziet dat er een relatie bestaat tussen handicap en delict, en dat er in het strafrecht geen aparte positie is voor verstandelijk gehandicapten, dan is dat op zijn minst een discussie waard. Deze jongeren worden indirect gestraft voor hun handicap.’

Volgens Teeuwen moet de maatschappij anders naar deze jongeren gaan kijken. ‘De term debiel was stigmatiserend, maar nu krijgen deze jongeren het stigma van delinquent. Misschien is dan het stigma ‘heeft zorg nodig’ te prefereren.’ En daar hoeft je niet idealistisch of links voor te zijn, constateert Teeuwen. Het is naast een menselijke ook een financiële afweging. ‘Strafrecht kost heel veel geld. Of, anders gezegd: niet de juiste zorg geven kost uiteindelijk heel veel geld.’

Hoe ermee omgaan?

Het boek van Teeuwen bevat in de kern een hoopvolle boodschap: juist de beïnvloedbaarheid die deze jongens vaak in de problemen brengt, kan ze ook helpen. De oplossing voor hoe dat moet, heeft Teeuwen niet, wel aanbevelingen. Zoals op jongere leeftijd vaststellen welke kinderen verstandelijke beperkingen hebben. En dan ook op de middelbare school controleren wat daarmee gedaan wordt. Voorkomen dat deze toch al niet weerbare kinderen zo vaak teleurgesteld worden dat ze afhaken. Dat kan door veilige mogelijkheden tot scholing en werk te creëren voor deze jongeren. ‘Nu breken we alleen maar mogelijkheden af.’

Ook moet er meer kennis komen over wat licht verstandelijke beperkingen zijn, en hoe je ermee om moet gaan, zegt Teeuwen. Niet alleen in het strafrecht. Hulpverleners uit de gewone zorg en scholen denken vaak dat ze wel weten hoe ze met deze jongeren om moeten gaan. ‘Dan modderen ze een paar jaar aan, en voor je het weet zijn de kinderen 18 en dan ben je ze kwijt.’

Voor de jongeren uit haar onderzoeksgroep is het misschien te laat. Als kleine kinderen in grote lijven flink getraumatiseerd zijn, is het moeilijk ze nog te helpen. Maar bij volgende generaties kan het nog wel.

‘Over zes jaar woon ik in een leuke vrijstand villa in H. Ik ben getrouwd mij vrouw is zwanger shit ik krijg een kind
Leuk zo kleine ine huis
Ik heb me eigen bedrijf van bouw
Ik ga nog met me beste vriend nog om f.
Ik rij in een golf Gti en voor de deur Staat ML S500
Ik heb me moeder uit de probleme geholpen
Ze woont nu bij me in de buurt,
Groetjes, M.
(Jongen van 18)

Ik vindt het niet eerlijk dat jullie zeggen dat ik me kind niet kon opvoede van Wege me Verstandelijke beperking Er zijn curssesen Wie ik kan volge en ik heb er ook geen bezwaar tegen dat als mijn kindje is geboren dat ik krijg van iemand wie er op let hoe ik mijn kind op gaat voeden en als e het blijkt niet goed te gaan in kan grijpen dat vindt ik niet erg als ik maar een krijg om mijn kindje op te voeden en dat het bij mij kan zijn ik heb dingen gedaan wie niet kunnen maar ik ben veranderd ik wil me kindje echt niet kwijt ik hoop ook een kans te krijgen Verdien ook een kans ieder mens Verdien een kans
Ik hoop dat jullie wat met me brief kunnen ik ben geen gestres meisje meer
(Meisje van 19)